

УКРАЇНСЬКИЙ СОЦІОЛОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ У ПРАЗІ

UKRAJINSKÝ SOCIOLOGICKÝ INSTITUT V PRAZE.

L'INSTITUT UKRAINIEN DE SOCIOLOGIE À PRAGUE.

Ukrainian SOCIOLOGICAL INTITUTION IN PRAGUE.

Praha III., Šeříkova 4. - Tel. 414-06.

На правах рукопису

З В І Т ①

з діяльності Інституту і його установ

Листопад 1928-1929 липень

П Р А Г А

1929

З М І С Т.

	Стор.
<u>Організаційні справи</u>	7
Відділи Інституту	10
Наукова Рада Інституту	10
Список членів та инш. персоналу Інст-ту.	11
I. <u>Відділ Соціології і Політики:</u>	14
Праця установ Відділу в 1928-29 авад. році.	
а/ Соціологічний Семінар Д-ра М.Ю. Шаповала ...	16
б/ Політичний Семінар Н.Я. Григоріва	18
в/ Педагогічний Семінар Проф. С. Русової	19
г/ Кабінет Воєнної Соціології ген. В. Петрова...	19
д/ Кабінет вивчення Села і Міста Д-ра М. Шаповала.	19
2. <u>Відділ Народознавства і Культури.</u>	
а/ Науково-Методологічний Семінар Україноз-	
навства проф. Л. Білецького	21
б/ Кабінет вивчення Кривиччини /Білоруси/ Д-ра Т. Гриба	22
в/ Кабінет Слов'янознавства Г. В. Омельченка....	23
3. <u>Відділ Економіки і Техніки</u>	23
Кабінет студій Українсько-Чеських Взаємин під керовн. Проф. О. Мицюка.	
4. <u>Відділ Правознавства</u>	25
<u>Український Робітничий Університет</u>	26
<u>Україн. Національний Музей-Архів</u>	30
<u>Бібліотека У.С.І.</u>	32
<u>Картотека</u>	33
<u>Персоналії</u>	34
До плану організації наукової праці та розвитку Інституту.....	39
Видавництво Інституту	46

I. СПРАВИ ОРГАНІЗАЦІЙНІ.

В минулому році Інститут працював прискореним темпом і з деяким напруженням якраз в науково-дослідчій царині, менше віддаючи часу і сил на справи організаційні. І все-ж організаційні справи заняли певний час, особливо в звязку з погіршенням матеріального становища Інституту.

Розглянемо побіжно працю головних органів: Кураторії Інституту, Наукової Ради і Дирекції.

I. Кураторія Інституту.

Відбула в минулому році 6 засідань. В засіданні 30 жовтня 1928 р. ухвалила нову редакцію статутів Українського Робітничого Університету і Українського Національного Музею-Архіву /тексти були подані в додатку до звіту за попередній час/, а також ствердила такі кабінети: по вивченню села, по вивченню міста, кабінет словянознавства, воєнної соціології та по вивченню Кубані. Ствердила план праці наступних семінарів: соціологічного, науково-методологічного, педагогічного та правничого.

В засіданні 22 квітня 1929 р. розглядала справу Музею-Архіву в звязку з категоричною вимогою Міністерства Закордон. Справ ЧСР передати Музей-Архів у власність Міністерства з огляду на те, що М-во почуває свій моральний обовязок зберегти Архів в інтересах українського народу на далі. З приводу цього питання М-во скликало на 30 квітня 1929 р. нараду представників Кураторії, Музею-Архіву і деяких окремих осіб, що вкладали свої матеріали. На цій нараді представники Міністерства посол проф. Макса, радник Др. Завазал, консул Др. Галія і експерт проф. Др. Ян Славик мотивували погляди М-ва, при чім заявили, що М-во хоче перебрати Архів, об'єднати його з українським "Архівом Визвольної Боротьби" і ин. Голова Кураторії М. Шаповал і проф. С. Русова мотивували становище Кураторії, яка

будучи формальним власником Музею-Архіву разом з тим вважає його власністю українського народу і може передати його одній з українських інституцій на Україні або й по-за Україною, але з умовою, щоб ця українська інституція забезпечила охорону і розвиток Музею-Архіву, як пам'ятника визвольних змагань українського народу.

Представники М-ва заявили, що вимога Міністерства є ультимативна, після чого нарада скінчилась призначенням другої наради на 14/V. 30 квітня 1929р. Кураторія відбула свої загальні річні збори, на яких в наслідок зложення димісії М.Шаповалом і Н.Григориївим були зроблені такі вибори органів: Президія Кураторії: голова проф.Л. Білецький, заступники його проф.С.Шелухин і М.Шаповал, члени Н.Григориїв і С.Довгаль. Ревізійна Комісія: проф.С.Ф.Русова, Др.Л.Кобиланський і А.П.Животко. Дирекція Інституту іменована в такому складі: директором Інституту проф.Л.Білецький /директор Відділу Народознавства і Культури/, заступником його проф.О.Мицюк /директор Відділу Економіки і Техніки/, членами: М.Шаповал /директор Відділу Соціології і Політики/, проф.С.Шелухин /директор Відділу Правознавства/, Н.Григориїв /директор УРУ/ і ген.В.Петрів, секретарем С.М.Довгаль. До Дирекції УРУ призначені окрім директора Н.Григориїва - М.Шаповал, Др.Л.Кобиланський, професор С.Іваненко, С.Довгаль. До дирекції Архіву: Н.Я.Григориїв, ген.В.Петрів та Др.Л.Кобиланський.

В засіданні Кураторії 8-го травня 1929р. було розглянуто питання про Архів в зв'язку з заявами представників М-ва Закордон. Справ на нараді 30 квітня. Після довшої дискусії було прийнято таку резолюцію:

"Заслухавши повідомлення представників Кураторії Укр.Інституту Громадознавства про те, що І/М-во Закорд. Справ на нараді 30/IV ультимативно заявило жадання перебрати Укр.Архів у свої руки, 2/проф.Ян Славик заявив

про несовістимість Музею з Архівом і скваліфікував попередню діяльність Музею-Архіву не відповідно дійсності й образливо для української сторони -

Кураторія Укр. Інс-ту Громадознавства, сгонстатувавши зміну відношення М-ва Зак.Справ до української еміграції, ухвалила: 1/прохати М-во Зак.Справ сформулювати свої вимоги на письмі; 2/приняти в зв'язку з вимогами М-ва Зак.Справ такі рішення: а/відділити Музей од Архіву й передати музейні матеріали на схованку в канцелярію Укр. Інс-ту Громадознавства; б/архівні матеріали й обстанову /інвентарь/, придбані на кошти М.З.С. передати М-ву Зак.Справ по окремому списку; в/матеріали передані в дар Укр. Нац. Музею-Архіву, на підставі опублікованих в пресі правил, записати в депозит Кураторії Укр. Інс-ту Громадознавства; г/з приводу матеріалів, положених в депозит в Укр. Нац. Архів-Муз., звернутися до їх власників за відповідною вказівкою що до їх долі. 3/Щоб не стягнути на себе обвинувачення з боку української нації за передачу матеріалів національної визвольної боротьби в треті руки, своїх представників у орган, який має далі керувати архівом, не посилати, але заявити М-ву Зак.Справ, що Кураторія Укр. Інс-ту Громадознавства вважає бажаним, щоб Укр. Архівом керувала Колегія, складена з представників українських організацій і осіб, які вилали в Архів свої матеріали".

Цю резолюцію представники Кураторії і Архіву мали почати довідома М-ву на нараді 14 травня. На нараді 14 травня 1929р. ті-ж представники М-ва внесли додаткові пояснення, що мається на увазі як Архів, так і Соціолог. Інститут ввести яко автономні установи в склад Словянського Інституту. Наряду було перенесено на 18 червня з огляду на те, що присутні представники від Укр. Архіву Визвольної Бортьби проф. Д. Антонович і проф. Горбачевський були лишень з інформаційною метою і не мали уповноважень для роблення обов'язуєчих заяв. Отже і на 1 липня 1929р. справа Архіву-Музею ще не була остаточно вирішеною.

Склад Кураторії на 1-ше липня 1929 року /по алфавиту/:

проф. Л. Білецький /голова/, П. О. Богацький, Н. Я. Григориїв, С. М. Довгаль, А. П. Животко, інж. Б. Залевський, проф. Є. Іваненко, Др. Л. Кобилянський, Др. М. Мандрика, ген. В. Петрів, проф. С. Русова, М. Ю. Шаповал, проф. С. Шелухин.

II. ВІДДІЛИ ІНСТИТУТУ.

А. Наукова Колегія Відділу Народознавства і Культури відбула свої річні звітні збори 22 травня 1929р., на яких головою Наукової Колегії на слід. рік обрано проф. Л. Білецького, заступником П. О. Богацького, секретарем А. П. Животко.

Б. Наукова Колегія Відділу Соціології і Політики відбула свої річні звітні збори 3 червня 1929р., при чім на слідуючий рік обрано головою М. Ю. Шаповала, заступником Н. Я. Григоріва, секретарем інж. О. Кошала.

III. НАУКОВА РАДА ІНСТИТУТУ.

Відбула засідання 15 березня 1929, на якому заслухала доклад термінологічної комісії, представлений М. Ю. Шаповалом, і ухвалила прийняти таку географічно-соціологічну термінологію що-до України і ин. країн Сходу Європи.

Назву Україна або Велика Україна вживати лише, як означення сукупности етнографічно-замкнутої території українського народу. Частици цієї етнографічної території: Кубанщина, Дніпрянщина, Галичина, Закарпаття, Північно-Західні Землі, Дністрянщина /Бесарабія і Буковина/. Відповідно державній приналежності цих земель називати кожну сукупність укр. земель під однією державою з а б о р о м. Суцільні територіяльні комплекси укр. народу по-за Україною, називати к л и н а м и з додатком географічної або місцево-адміністративної назви /Зелений Клин, Канадійський Клин і тд./. Окремі українські агрегати в чужому етнографічному оточенні називати в и с е л к а м и. Що-до назви сусідніх народів, то вживати паралельно їх офіційні назви з українським додатком, напр. Білорусь /Кривиччина/, Росія /Мосновщина/.

По докладу від Відділу Наркознавства про його односторонню постанову з 8 березня ц.р. про надання М.Ю.Шаповалу за літературно-наукову і громадсько-організаційну довголітню працю наукової ступені Доктора Соціології honoris causa, проф. Л. Білецький і проф. С. Шелухин зачитали доклади про наукову, літературну і громадську працю М.Ю.Шаповала і, високо оцінюючи вкладку М.Ю.Шаповала в українську науку, культуру і громадське життя зробили заключення про заслуженість такого відзначення М.Ю.Шаповала. Після заяв інших членів Наукова Рада односторонньо постановила надати М.Ю.Шаповалу згаданій науковій ступені і призначила видачу відповідного диплому на чергове своє засідання.

8-го червня 1929р. відбулись річні звітні збори Наукової Ради, на яких заслухано звіт М.Ю.Шаповала за минулий рік наукової діяльності Інституту і план праці на слідуючий рік.

По затвердженні звіту і прийнятті плану праці Наукова Рада перевела вибори своєї президії на слідуючий рік, при чім таємним голосуванням обрано: президентом Наукової Ради професора Д-ра О.О.Ейхельмана, віце-президентами: М.Ю.Шаповала і проф. С.П.Шелухина, секретарем С.М.Довгаля.

Призначене на той же день по-обіді урочисте засідання Наукової Ради на прохання М.Ю.Шаповала з огляду на його хворобу було одмінене і видачу диплому Наукова Рада виконала в цьому-ж засіданні.

СПИСОК

членів Інституту, асистентів, наукових співробітників і технічного персоналу на 1 липня 1929 р.

Почесні члени Інституту:

І. КОБИЛЯНСЬКА ОЛЬГА, письменниця, в Чернівцях.

Дійсні члени Інституту:

1. Андрієвський П. - доцент Українського Університету в Празі.
2. Др Блага Ін.Арношт - професор Університету в Брно.
3. Вілецький Л.Т. - професор Педагогічного Інституту, директор Українського Соціологічного Інституту в Празі.
4. Богацький П.О. - письменник, голова Укр.Видавничого Фонду в Празі.
5. Бородаєвський С.В.- професор Укр.Університету в Празі і Укр.Господарської Академії в Подєбрадах.
6. Др фон-Візе Л.- проф.університету в Кельні, директор Соціолог. Інституту і секретар Німецького Соціолог. Т-ва.
7. Гольдельман С.І.- проф. Укр.Господарської Академії в Подєбрад.
8. Др Гриб Т.Т. - учений секретарь кабінету вивчення Кривиччини при Укр.Соціолог.Інст. і лектор Укр.Педагог.Інституту.
9. Др Гуревич В.Я. - письменник.
10. Григорійв Н.Я. - письменник, директор Укр.Роб.Університету.
11. Др Ейхельман О.О. - заслужений проф.Київського Університету, проф.Укр.Універс.в Празі і Укр.Господарськ. Академії в Подєбрадах.
12. Др Елвуд Чарльз - проф. університету в Міссурі.
13. Животно А.П. - секретарь Відділу Народознавства Укр.Соц.Інс-ту
14. Іваненко Є.О. - проф. Укр.Педагогічного Інституту в Празі.
15. Др Кобиланський Л.Р. - письменник, секретарь Укр.Архіву.
16. Др Мандрика М.І. - доцент, керownik відділу УРУ у Вінніпезі.
17. Др Марголія А.Д. - письменник, адвокат у Нью-Йорку.
18. Мицюк О.К. - проф. Укр.Університету в Празі і Укр.Господарської Академії в Подєбрадах.
19. Нечас Я.Ф. - інженір, депутат Чехослов.парляменту.
20. Одарченко О. - проф. Укр.Університету в Празі.
21. Омельченко Г.В. - лектор Укр.Педагог.Інституту, голова секції Словянознавства при Укр.Соціолог.Інституті.
22. Петрів В.М. - генерал, лектор Укр.Педагогічного Інституту.
23. Др Росс Е.Альсворт - проф. університету в Вісконсіні.

24. Русова С.Ф. - проф. Укр.Педагогічного Інституту в Празі.
25. Др Січинський В. - доцент Укр.Педагогічного Інституту в Празі.
26. Сулятицький П.М. - письменник.
27. Сорокін П.А. - проф. університету в Мінесоті.
28. Др Славик Ян - професор.
29. Др Уланов В.Н. - голова Комісії Наукової Комісії
30. Др Халупний Е. - проф. Вищої Школи Політ.Наук в Празі, доцент університету в Брно.
31. Др Харват В. - письменник.
32. Др Чепін Стюарт - проф. університету в Мінесоті.
33. Чернов В.М. - письменник.
34. Др Шаповал М.Ю. - директор Відділу Соціології, письменник.
35. Швець Ф.П. - проф. Укр.Університету в Празі.
36. Шелухин С.П. - проф. Укр.Університету в Празі.
37. Шрамченко Л.Д. - доцент Укр.Господарської Академії в Подебр.
38. Др Штейнберг І.З. - письменник в Берліні.
39. Якименко Ф.С. - композитор, проф. Консерваторії з Петрограду.
40. Др Ярема Я. - проф. Укр.Педагогічного Інституту в Празі.

Члени кореспонденти:

Асистенти:

1. Др Бонкало, проф./Будапешт/.	1. Инж. Безручко Л.І.
2. " Буль Едв., проф./Осло/.	2. " Гончар О.Я.
3. " Грановський О. проф./Мадісон/.	3. " Довгаль С.М.
4. Дорошенко В.В. /Львів/.	4. " Денісенко Г.В.
5. Івасюк І.В. /Подебради/.	5. " Залевський Б.М.
6. Др Колесса Ф. /Львів/.	6. " Кошель О.Е.
7. Др Кордуба М. проф./Львів/.	7. " Сокало А.
8. Ластовський В. /Ковно/.	8. Станіславський К.О.
9. Пасішник Т.Т. проф./Прага/.	
10. Омельченкова М.В. /Прага/.	
11. Січинський М.М. /Рочестер/.	
12. Цеглинський М.Г. /Нью-Йорк/.	
13. Шаповал М., ген. /Париж/.	
14. Инж. Димитраков Р. (Подібради)	

Наукові співробітники:

Инж. Бусел С., Инж. Володимирів С,
Гончаренко І., Ільяшевич М, Др Лідин-
ський М., Обідний М.Ю., Сланевський І.
Др Чарнецький М., Шляхтиченко М.

Технічні співробітники: Балаш М.І., Косенко М.А., Пилькевич С.І.

ВІДДІЛ СОЦІОЛОГІЇ І ПОЛІТИКИ.

Відділ працював у минулому 1928-29 акад. році з 1 жовтня 1928 по 1 червня 1929р. під керівництвом директора М.Ю. Шаповала.

Склад відділу на 1 липня 1929р.

Дійсні члени/активні/: Проф. Л. Білецький, Н. Я. Григорієв, Др Т. Грив, Др В. Гуревич, проф. Др О. Ейхельман, А. П. Животко, проф. С. Іваненко, Др Л. Кобилянський, професор О. Мицюк, ген. В. Петрів, проф. С. Русова, Др Б. Уланов, В. М. Чернов, М. Шаповал, проф. С. П. Шелухин, Др М. Мандрика.

/сторонні/: Проф. Др. Блага, проф. Др. фон-Візе, проф. Ч. Ел-лвуд, Др. Марголін, проф. А. Росс, проф. Сороніц, проф. Др. Халупний, Др. Штейнберг І.

Члени-кореспонденти: Проф. Буль, проф. Грановський, М. Січинський, М. Цеглинський, ген. М. Шаповал.

Асистенти: Інж. Л. Безручко, інж. О. Гончар, С. М. Довгаль, інж. Б. Залевський, інж. О. Кошель, К. О. Станіславський.

Наук. співробітник: Ів. Гончаренко.

К а т е д р и В і д д і л у:

- I. Методологія суспільних наук.
- II. Теоретична соціологія.
- III. Витвори соціального процесу.
- IV. Соціальна патологія.
- V. Соціотехніка.
- VI. Соціальна політика.
- VII. Воєнна соціологія.
- VIII. Українське суспільство.
- IX. Історія соціологічних доктрин.

Цей розподіл є тимчасовий, аж поки в міру збільшення активних наукових сил буде введено новий розподіл, вироблений Д-ром М. Шаповалом відповідно вимог соціологічної систематики і в засаді вже прийнятий Відділом. Приймаючи в основі, що соціальне явище складається з таких логічних категорій: люди, форми їх акцій, чинники соц. процесу, норми відносин, витвори соц. процесу - треба покласти в основу класифікації соціологічної науки ці категорії, розкриття яких і становить самостійну наукову дисципліну. Тому вся теоретична соціологія і складається з цих дисциплін та ще з соціальної генетики, що розглядає явища в їх генетично-логічному розвитку. Як поміч-

на дисципліна студи ж відноситься історія соціологічних доктрин. Коли Інститут розгорнеться ширше, тоді й буде введено новий розподіл катедр, які тепер устанавлені відповідно сил Інституту.

Установлюючи родові поняття соціального явища теоретична соціологія полишає детальніше вивчення соціальних форм спеціальної /чершава, село, місто, професії і ин./соціології, яка устанавлює видові поняття соціального явища.

Колиж дослідча наука займається вивченням якогось конкретного суспільства чи його частин, в межах певного часу і простору /напр., вивчення України або міст, або сел України, або інших організацій і соціальних явищ на Україні/, то це буде завданням конкретної соціології, що визначається своїм соціографічним методом вивчення. Наукова будова цілей і засобів в суспільному житті є завданням практичної /прикладної/ соціології, або инакше кажучи - соціальної політики, в яку входить і державна і міжнародна політика, і соціалізм, і педагогіка, і вся взагалі культуртехніка, і економіка і воєнна політика, і селянська, робітнича, буржуазна політика, як метоставна і доцільна діяльність. Конструювання дисциплін соціальної політики не може бути доцільним без покладення в основу їх здобутків теоретичної /або чистої/ соціології.

Маючи це на увазі Відділ на будучину укладає розподіл на 4 секції /теоретичної, спеціальної, конкретної і практичної соціології.

У с т а н о в и В і д д і л у:

1. Соціологічний Семінар Д-ра М. Шаповала.
2. Політичний Семінар Н.Я. Григоріва.
3. Педагогічний Семінар Проф. С. Русової.
4. Кабінет Воєнної соціології ген. В. Петрова.
5. Кабінет вивчення міста й села Д-ра М. Шаповала.

ПРАЦЯ УСТАНОВ ВІДДІЛУ В 1928-29 АКАДЕМИЧ. РОЦІ:

I. СОЦІОЛОГІЧНИЙ СЕМІНАР М.Ю.ШАПОВАЛА.

Г р у п а А: П р а ж с ь к а:

Семінар розпочав систематичну працю 1 жовтня 1928 і закінчив 31 травня 1929. Від М.Ю.Шаповал при секретарі інж.І.Журжі. Учасників Семінару по Празькій групі числилось до 40 осіб, однак систематично працювало 30-35 осіб.

За рік Семінар відбув 34 засідань, пересічно по 4 години, коли було заслухано доклади, переводжено дискусію, роблено справи і т.и.

З оповіщеної програми праці семінару цілком виконало: теорію чинників соціального процесу і засади соціальної динаміки, а також з інших частин програму зроблено те, що видно з списку заслуханих докладів:

- I. 1 жовтня 1928р. М.ШАПОВАЛ: Програма праці Семінару на 1928-1929 рік.
2. 6 " " Инж.О.КОШЕЛЬ: Соціологія села в американській науці.
3. 13 " " Н.Я.ГРИГОРІЙВ: Утворення світогляду /на основі теорії бігевіоризму/.
4. 20 " " Д.КУЛИКІВСЬКИЙ: Україн.політичні ідеології.
5. 27 " " Ген.В.ПЕТРІВ: Сучасне село на Мораві.
6. 3 листопаду " Д.КУЛИКІВСЬКИЙ: Укр.політичні ідеології.
7. 10 " " М.ШАПОВАЛ: Соціологіч.метод в літературно-науковій критиці.
8. 17 " " М.ШАПОВАЛ: Вступ до вивчення соціального процесу.
9. 24 " " Проф.С.РУСОВА: Родина в американ.науці.
10. 1 грудня " К.СТАНІСЛАВСЬКИЙ: Мозок і його діяльність.
11. 8 " " М.ШАПОВАЛ: Космічні чинники суспільного процесу.

12. 15 грудня 1928 М.ШАПОВАЛ: Космічні чинники сусп.процесу.
13. 22 " " М.ШАПОВАЛ: Біологічні чинники/інстинкти розмноження і живлення/.
14. 29 " " М.ШАПОВАЛ: Біологічні чинники/інстинкт боротьби і соціальний/.
15. 5 січня 1929р. Др КОВИЛЯНСЬКИЙ: Гіпноз і суггестія.
16. 12 " " Н.Я.ГРИГОРІЙВ: Теорія думання /бігевйоризм/
17. 19 " " М.ШАПОВАЛ: Біолог.чинники/інші інст.,рослини, тварини/.
18. 26 " " Др Л.КОВИЛЯНСЬКИЙ: Суггестія і гіпноз
19. 9 лютого " М.ШАПОВАЛ: Соц-психичні чинники /Знання/.
20. 16 " " М.ШАПОВАЛ: Соц-психичні чинники /Вірування/
21. 23 " " М.ШАПОВАЛ: Емоції і воління.
22. 2 березня " М.ШАПОВАЛ: Інші сусп-псих.чинники /Економіка, Культура і ин./
23. 9 " " Инж.О.КОШЕЛЬ: Біологіч.спадковість, як суспільний чинник.
24. 13 " " Проф.С.ГОЛЬДЕЛЬМАН: Психологія і економіка в національних відносинах.
25. 16 " " М.ШАПОВАЛ: Критика доповіді проф.Гольдельмана.
26. 23 " " М.ШАПОВАЛ: Шевченко з соціологічного погляду.
27. 27 " " М.ШАПОВАЛ: Складні соціально-псих.чинники.
28. 6 квітня " М.ШАПОВАЛ: Чинники в суспільному процесі України
29. 12 " " М.ШАПОВАЛ: Міжнар.становище з соціол.погляду
30. 13 " " Н.Я.ГРИГОРІЙВ: Світогляд і творчість /засади бігевйоризму/.
31. 20 " " Др Л.КОВИЛЯНСЬКИЙ: Суггестія колективна.
32. 21 " " М.ШАПОВАЛ: Соціолог.оцінка міжнародного становища.
33. 27 " " Проф.С.Ф.РУСОВА: Інстинкт боротьби.
34. 11 травня " М.ШАПОВАЛ: Система суспільного процесу.

Г р у п а В: в Ж е в н и ц я х:

Учасників 14. Засідань відбуто 6 по 3 години пересічно.

35. 7 квітня 1929р. М.ШАПОВАЛ: Вступ до вивчення Соціології.
36. 14 " " М.ШАПОВАЛ: Соціальна морфологія.
37. 28 " " М.ШАПОВАЛ: Соціологічна оцінка становища на Україні.
38. 12 травня " М.ШАПОВАЛ: Схема соціального процесу.
39. 19 " " М.ШАПОВАЛ: Чинники соц.процесу /космічні/.
40. 2 червня " М.ШАПОВАЛ: Чинники соц.процесу /біологічні/.

ПОЛІТИЧНИЙ СЕМІНАР Н.Я.ГРИГОРІВА.

Склад слухачів 26 осіб.

Програма семінара:

1. Теоретичні проблеми наукової політики.
2. Тактика політичної боротьби.
3. Конкретні проблеми сучасної світової політики.
4. Українська політика.
5. Проблеми політичної техніки, а з окрема парламентарна техніка, організаційна техніка, інформація, агітація і тп.

Виконані праці /виклади і дискусії/:

1. М.Шаповал: Завдання студій політ.семінара.
2. М.Шаповал: Методи оцінки політич.ситуації.
3. Д.Куликівський: Програми укр.партиї I
4. " " II
5. Н.Григоріів: Індивідуалізм та колективізм, як засади політичних світоглядів.
6. Инж.В.Гречинкин: Радянська система влади.
7. " О.Кошель: Криза демократії.
8. " О.Гончар: Сучасна Буковина.
9. " Гр.Клименко: Аграрна проблема.
10. " Аграрна справа в програмі народництва.
11. Ів.Грушецький: Суть капіталізму.
12. " Україн.економічна програма.
13. М.Монюк: Культурна програма укр.відродження.
14. " Револуція, як суспільне явище.
15. М.Шаповал: Релігія і соціалізм.
16. Л.Клименко: Політична програма укр.відродження.
17. Г.Омельченко: Колоніальна політика
18. инж.О.Кошель: Криза парламентаризму.
19. Н.Григоріів: Криза марксизму.
20. Проф.Є.Іваненко: Буржуазна і соціалістична школа.

III. ПЕДАГОГІЧНИЙ СЕМІНАР ПРОФ.С.РУСОВОЇ.

Відбув 5 засідань, при 8 учасниках.

Виклади і дискусії:

1. О Чернова: Sociologie dětství, prof. Dr. Blaha.
2. "
3. С. Русова: Соціальні проблеми виховання.
4. М. Монюк: Укр. школа за київської княжої доби.
5. С. Русова: Войовничий інстинкт у дітей і методи його виховання.

IV. КАБІНЕТ ВОЄННОЇ СОЦІОЛОГІЇ ГЕН. В. ПЕТРОВА.
З Семинарми у Подєбрадах.

Склад учасників - 16.

Засідань відбулось з 19 листопаду 1928 по 23 квітня 1929р.

всього 16.

1. 19/XI-1928. Ген. В. Петрів: Принципи політ. освіти у війську.
2. 3/XII " Ген. В. Петрів: Впливи політ. факторів на стан війська.
3. 17/XII " Ген. В. Петрів: Схема організації політ. підготовки війська по досвіду французької і східно-європ. революції.
4. II/I- 1929. Ген. В. Петрів: Техніка організаційної праці по досвіду червоної армії.
5. 15/I " Ген. В. Петрів: Обговорення вивченого матеріалу.
6. 29/I " Ген. В. Петрів: Обговорення вивченого матеріалу.
7. 5/II " Ген. В. Петрів: Вищі керуючі центри політ. праці у війську та їх зв'язок з політ. партіями.
8. 19/II " Ген. В. Петрів: Керування неорганізованими масами.
9. 26/II " Ген. В. Петрів: Вплив політ. факторів на збройну боротьбу, особливо в часи революції.
10. 6/III " Ген. В. Петрів: Органи в армії для подавлення протидержавних виступів.
11. 12/III " Ген. В. Петрів: Техніка праці і впливи охоронних органів всередині війська.
12. 21/III " Ген. В. Петрів: Обговорення вивченого матеріалу.
13. 22/III " Ген. В. Петрів: Революційні вибухи всередині армії та їх подавлення.
14. 2/IV " " " Яковлів, Фомін і Казарін: Служба в черв. армії.
15. 10/IV " Ген. В. Петрів: Кронштадтське повстання 1921 р.
16. 16/IV " Ген. В. Петрів: Загальні висновки з курсу політ. підготовки війська і їх оцінка.

V. КАБІНЕТ ВИВЧЕННЯ СЕЛА І МІСТА ПІД КЕР. М. ШАПОВАЛА.

Дослідча праця над вивченням села і міста на Україні велась М. Шаповалом та його асистентами С. Довгалем і О. Кошелем, котрі виготовляють спеціальні дисертації про місто і село. Дисертації поступають на розгляд і оцінку в Наукову Колегію Відділу в слідуючому академ. році.

VI. Окремі виклади членів Відділу:

- 6 і 13/XII-1928. М.Шаповал /в Науково-Методол.Семинарі проф.Білецького/:Соціологічний метод вивчення літературних явищ /5 лекц.годин/
7/III- " М.Шаповал: /на Відділі Правознавства/: Завдання соціології права.
15/III- " М.Шаповал: /на Науковій Раді Інституту/: Суспільно-політ.термінологія для східно-европ.країн.
8/VI " М.Шаповал: /на Науковій Раді/: Драгоманов, як соціолог.
17/III " Н.Я.Григорієв: Сучасний стан укр.визвольного руху.
С.М.Довгаль: Професійний робітничий рух та його організація.
II/III " С.М.Довгаль: Виклади з суспільної економії.
С.М.Довгаль: Революційні ідеї в творчості Т.Шевченка.
А.П.Животко: Селянство, як соціально психічн. тип.

VII. ВИГОТОВЛЕНІ ЧЛЕНАМИ ВІДДІЛУ ЛІТЕРАТУРНІ ПРАЦІ.

1. Инж.Л.Безручко: Соціографія України.
2. " О.Гончар: Соціографія Буковини.
3. Н.Я.Григорієв:- Історія теорії про державу.
4. " " - Два світогляди.
5. " " - Історія українського народу /далі/.
6. С.М.Довгаль: - Господарство міста.
7. " " - Україн.місто з соціологічного погляду.
8. " " - Соціалізм у сучасній теорії.
9. А.П.Животко: - Вступ до студій генетич.соціології.
10. " " - Політика ВКП в просвітному житті України.
11. Инж.Б.Залевський: Соціологія тварин.
12. Инж.О.Кочель: - Спадковість, як чинник.
13. " " - Укр.село з соціологічного погляду.
14. Др М.Мандріка: Засади укр.політики в Канаді.
15. Ген.В.Петрів: Військова справа.
16. Проф.С.Русова: Засади соціальної педагогіки.
17. М.Шаповал: - Вивчення суспільства /вступ до соціології/.
18. " " - Сущність укр.вопроса.
19. " " - Драгоманов, як соціолог.
20. " " - Соціолог.метод вивчення літературних явищ.
21. " " - Українське суспільство.

ВІДДІЛ НАРОДОЗНАВСТВА І КУЛЬТУРИ.

В минулому році Відділ працював під керівництвом свого директора проф. Л.Білецького.

Особистий склад Відділу:

Почесний член Інституту: Ольга Кобилянська.

Дійсні члени: проф. Л. Білецький, П. О. Богацький, Др Т. Гриб, Н. Я. Григорій, А. П. Животко, Г. В. Омельченко, проф. С. Русова, доцент Др В. Сігалський, проф. Др Ян Славін, Др Б. Уланов, проф. Ф. Швець, проф. Ф. Якименко.

Члени-Кореспонденти: В. Дорошенко, Др Ф. Колесса, Др М. Кордуба, В. Ластовський, М. Омельченкова, проф. Т. Пасішник, Др Ів. Раковський.

Наукові співробітники: інж. С. Бусел, Др М. Ільяшевич, М. Обідний, І. Сланевський, Др М. Чарнецький, В. Шишков, М. Шляхтиченко.

К а т е д р и В і д д і л у:

- I. Загальна географія і гео-політика.
- II. Антропологія.
- III. Психологія.
- IV. Етнологія.
- V. Історія.
- VI. Мовознавство і література.
- VII. Наука.
- VIII. Релігія.
- IX. Мистецтво.
- X. Соціологія культури.

Відділ досліджує чотири елементи: територію в її звязку з суспільним життям, основні одиниці людства - народи /раси, племена, нації/, індивіди, а також основні витвори духової культури /мова, література, наука, вірування, мистецтво/ народів в процесі і часі, користуючись соціологічним методом. Відділ конструє не лише загальні теорії народознавства /соціологія культури/, але досліджує народи в їх конкретному бутті і духовій творчості, присвячуючи увагу в першу чергу Україні та її сусідам, а також слов'янським та іншим народам.

Розподіл катедр пристосований до наявних наукових сил Відділу, з часом же в міру зросту сил буде відокремлюватись із загального народознавства конкретне, початки для чого вже існують в формі окремих секцій і кабінетів, що переводять вивчення окремих народів.

УСТАНОВИ ВІДДІЛУ.

- I. НАУКОВО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ СЕМІНАР УКРАЇНОЗНАВСТВА ПІД КЕР. ПРОФ. Л. БІЛЕЦЬКОГО:

З 9-го листопаду 1928 р. до 10 квітня 1929 р. Семінар відбув

14 засідань, на яких було заслухано і обговорено 11 викладів та вироблено план праці на рік 1929-1930. Перелічне число учасників 14.

В и к л а д и:

- 9/XI-1929р. Проф. Л. Білецький: Палацький, як головний теоретик чеської соціологічної критики.
- 15/XI " Н. Я. Григорійв: Батьківщина, Нація, Держава.
- 29/XI 1928 М. Шаповал: Соціологічний метод вивчення літературних явищ.
- 6/XII " М. Шаповал: Продовження попереднього викладу.
- 13/XII " М. Шаповал: Дискусія над попереднім викладом.
- 20/XII " А. Животко: Культурно-просвітна справа на Україні в сучасну пору. /1920-28/.
- 7/II-1929р. проф. Л. Білецький: Котляревський і Гоголь.
- 20/II " лект. Г. Омельченко: "Хрещення Володимира" Гавлічка-Боровського в перекл. І. Франка.
- 28/II " А. Животко: Світові селянські революц. рухи.
- 7/III " проф. Л. Білецький: "Гайдамаки" Шевченка /соціологічно-критичний екскурс/
- 13/III " ген. В. Петрів: Залежність військових чинів від системи від системи військової повинності у війні 1649р. на Україні.
- 20/III " Ол. Чернова: Проект заснування університету в Батурині року 1760.
- 27/III " Др В. Уланов: Донські козаки.
- 3/IV " Др В. Уланов: Обговорення попереднього викладу.

2. КАБІНЕТ ВИВЧЕННЯ КРИВИЧЧИНИ/БІЛОРУСІ/ПІД КЕР. Д-РА Т. ГРИБА.

Співробітники його ведуть дослідчу працю що-до вивчення Кривиччини, при чім за звітний рік виконано:

1. В. Шишков: Земельні відносини в Західній Кривиччині.
 2. Др М. Чарнецький: Польсько-московські війни на початку XVII в.
 3. І. Сланевський: Білоруський народ. елемент в творчості Елізи Сжешкової.
 4. Др М. Ільяшевич: Історично-географічні підвалини державної незалежності Білорусі.
- Инж. С. Бусел: Про підняття урожайности сільськ.-господ. рослин на Кривиччині.
- Др Т. Гриб: 1/ Господарський і культурний стан Білорусі за останнє 10-ліття.
2/ Про метод наукового дослідю історії Кривиччини.
3/ Проблема свободи волі з соціологічного становища.
4/ Білоруська справа.
5/ Про метод наукового дослідю і вивчення білоруської літератури.

3. КАБІНЕТ СЛОВ'ЯНОЗНАВСТВА. /Г.ОМЕЛЬЧЕНКА/.

Опріч праці керівника Г.Омельченка над творчістю Гавлічка-Боровського, організується слов'янознавчий відділ бібліотеки.

4. КАБІНЕТИ Шевченкознавства і вивчення Драгоманова - в стадії підготовки.

ПЛАН ПАРЦІ НА СЛІДУЮЧИЙ РІК.

Відділ приступає до вивчення життя, діяльності і творчості Івана Франка по спеціальній програмі, виробленій проф. Вілецьким.

Кабінети продовжуватимуть свою працю по програмі попереднього року.

ВІДДІЛ ЕКОНОМІКИ І ТЕХНІКИ.

Реорганізується під проводом директора проф. О. Мицюка.

Дотеперішній склад Відділу:

Дійсні члени: Проф. С. Бородаєвський, проф. С. Гольдельман, проф. С. Мицюк, проф. О. Озарченко, Др М. Шаповал.
Члени-кореспонденти: І. В. Івасюк, інж. *Деміковий Р. А.*
Асистенти: інж. Г. Денисенко, інж. А. Соколо і С. Довгаль.
Наукові співробітники: інж. С. Володимирів.

К а т е д р и В і д д і л у :

I. Секція теоретичної економіки:

- I. Теорія суспільної економіки.
- II. Історія господарства.
- III. Історія економічних доктрин.
- IV. Економія промислу, торгівлі, транспорту.
- V. Економія сільського господарства.
- VI. Теорія та історія кооперації.
- VII. Світове господарство.
- VIII. Енергетика і техніка.

II. Секція прикладної економіки:

- IX. Економія приватного господарства.
- X. Соц.-економічна політика.

III. Секція конкретної економіки:

- XI. Народне господарство України.
- XII. Народне господарство Чехословаччини.
- XIII. Українсько-чеські господарські взаємини.

ПЛАН ДІЯЛЬНОСТІ ВІДДІЛУ ЕКОНОМІКИ І ТЕХНІКИ.

на 1929/30 рік.

I.

Діяльність названого відділу буде полягати в двох площях:

A/ Теорії економії в зв'язку з економічною політикою.

Примітка а/Окремі ділянки економії обслуговуватимуться окремими катедрами.

б/Під керуванням проф.О.Мицюка буде вестися семінар народнього господарства.

B/ В площині прикладної економіки:

а/Кабінет вивчення українсько-чехословацьких економічних взаємин - під керуванням проф.О.Мицюка.

Кабінет студій українсько-чеських економічних взаємин.

1/Для переведення систематичних студій української і чехословацької економіки, з метою в'яснення можливостей як в сучасному так і в майбутньому економічних стосунків обох країн та їх господарського зближення, закладається при відділі економіки і техніки Українського Соціологічного Інституту в Празі спеціальний окремий кабінет студій українсько-чехословацьких економічних взаємин під керуванням проф.О.Мицюка.

2/Завданням дослідчої праці кабінета ставиться: а/розробка як загальних так і окремих питань, що переслідують мету в'яснення можливостей господарських стосунків України і Чехословаччини, б/зачитання і продискутування докладів в кабінеті з царики зроблених дослідчих праць і в/з участю українських і чеських фаховців опублікування дослідчих матеріалів і зачитаних докладів.

II.

В основі дослідчої праці "Кабінету Студій Українсько-Чехословацьких Економічних Взаємин" кладеться наступний план:

1/Дослідження елементів, структури і напрямків розвитку сільського господарства і промисловости України і Чехословаччини, як природньо-економічної бази для уможливлення господарських взаємин обох країн.

2/Дослідження характеру і об'єму зовнішньої торгівлі окремо як України так Чехословаччини, їх міжнародньо-торговельних стосунків з ріжними країнами і в'яснення взаємо-еквівалентности народнього господарства України і Чехословаччини.

3/Дослідження умов транспортних зв'язків і транзитних шляхів як сухопутних так і водних /з осібно Дунайсько-Дніпровського/. Засування конкуренційної здібности окремих головніших артикулів обміну шляхом виведення спробних калькуляцій од продуцента до ринку: 1/ для українських продуктів в Чехословаччині 2/для чеських на Україні.

4/В'яснення можливостей участі чехословацького торговельного і промислово-фінансового капіталу у відбудові народнього господарства України.

ПЛАН НАЙБЛИЖЧИХ ДОСЛІДЧИХ ПРАЦЬ "КАБІНЕТУ СТУДІЙ
УКРАЇНСЬКОЇ І ЧЕХОСЛОВАЦЬКОЇ ЕКОНОМІКИ".

1/ Зовнішня торгівля України і Чехословаччини в минулому і сучасному /характер і розміри торгівлі/.

2/ Ринок сільсько-господарських продуктів Чехословаччини і можливості виступлення в нім українських:

- а/ зернових хлібів,
- б/ сільсько-господар. технічних культур,
- в/ животнарських продуктів.

3/ Ринок індустріальних продуктів України і можливість виступлення на ньому Чехословацької:

- а/ машинобудівельної промисловости,
- б/ текстильної промисловости,
- в/ шкіряної промисловости,
- г/ шкляної і керамічної промисловости,
- д/ промисловість металургічна.

ВІДДІЛ ПРАВОЗНАВСТВА.

В стадії організації. Директор проф. С. Шелухин.

Склад Відділу на 1-ше липня 1929 року:

Дійсні члени: доц. О. Андрієвський, Др В. Гуревич, проф. Др О. Ейхельман, Др А. Марголін, проф. О. Очарченко, Др Б. Уланов, Др М. Шаповал, проф. С. Шелухин.

Наук. співробітник: Др М. Ліщинський.

К а т е д р и В і д д і л у:

- I. Соціологія права.
- II. Кримінальна антропологія.
- III. Судова медицина.
- IV. Карне право.
- V. Цивільне право.
- VI. Державне право.
- VII. Право міське і сільське.
- VIII. Міжнародне право.
- IX. Історія філософії права.
- X. Судовий процес.
- XI. Політичне право на українських землях.
- XII. Українське звичаєве право.
- XIII. Історія права на Україні.
- XIV. Політика права.

УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ УНІВЕРСИТЕТ.

Популяризація знання серед ширших мас української людности - це велика ділянка культурної праці, яку веде Український Робітничий Університет. Кореспонденційний спосіб навчання, яким керується УРУ, дає можливість школі охопити безмежний простір, де тільки є українські грамотні люди і розносити в усі кінці світа здобутки науки з одного осередку.

І коли поживитися на розпологу студентів УРУ, то знайдемо, що вони перебувають на всіх континентах і в різних країнах. Лекції УРУ не мають легального доступу тільки на український терен, що занятий тепер більшовиками, себ-то на території УСРР. Але всеж на різних українських землях перебуває до 70% студентів і тільки трохи більше 30% на еміграції.

До липня місяця цього року числилося студентів на всіх курсах по-над 600, з яких найбільша частина студіює українознавство /52%/ , на другому місці стоять ті, що студіюють курс наук з сучасної політики /29%/ і на третьому є ті, що студіюють курс наук про суспільство /20%/.

В минулому академічному році, себ-то до липня місяця ц.р. розсилали лекції з наступних курсів:

- 1/Інж. Л. Безручко - Населення України /Соціографія/.
- 2/Н. Я. Григорійв - Соціально-політична історія України.
- 3/Др Л. Кобилянський - Українська музика.
- 4/Др М. Ю. Шаповал - Земельна справа в Галичині.
- 5/Проф. С. Гольдельман - Промисловість України.
- 6/Др інж. С. Володимирів - Сільське господарство на Україні.
- 7/Арх. Животко - Книга й читач.
- 8/Проф. Л. Білецький - Як стати письменним українцем.
- 9/Проф. С. Русова - Французька мова.
- 10/М. Мужий - Газетна і журнальна справа.
- 11/Проф. С. Шелухин - Звідни походять назви: Русини, Русь, Галичане, Малороси, Українці.
- 12/Др М. Ю. Шаповал - Соціологія і політика /Курс соціо-техніки/.
- 13/Суспільні антагонізми. /Під керовн. Др М. Мандрики/.

- 14/Л.Романюк - Робітнича справа.
- 15/Арк.Животко - Солонська справа.
- 16/Др М.Мандрика та Др П.Клунний - Національна справа.
- 17/Ген.В.Петрів - Військова справа.
- 18/Др М.Ю.Шаповал - Основи української політики.

Ці курси розпочаті в попередніх роках, але в минулому академічному році почав виходити курс Соціології і Політики, якого до липня вийшло 9 лекцій /74 стор.густого друку/. Загалом за цей рік розіслано 33 лекції і двоє чисел "Вістника УРУ", що разом виносить 360 кварталових сторінок густого друку. Рівняючи з попереднім роком число надрукованого матеріалу менше, але це пояснюється тим, що УРУ перебував на протязі цілого цього року в стані грошової кризи, бо ста-лої підтримки ні звідки не мав, а оплата за лекції та навчання надсилалась досить нерегулярно.

В персональному складі Дирекції в порівнянні з попереднім роком сталися деякі зміни, а саме: на прохання Др М.Шаповала Кураторія звільнила його від обов'язків директора УРУ та обрала замість його Н.Я.Григориїва. Таким чином Дирекція УРУ на 1-ше липня ц.р. є в такому складі: Н.Я.Григориїв /голова Дирекції/, Др М.Ю.Шаповал, Др М.Мандрика, інж.Б.Залевський, Др Л.Кобилянський, Проф.Є.Іваненко, С.М.Довгаль /члени/. Керувати справами УРУ доручено і в цьому році С.Довгалеви.

Технічні співробітники УРУ є такі: Інж.О.Кошель - інструктор, М.І.Балаш - діловод, М.А.Косенко - рахівник, С.І.Пильневичова - друк.

Професорський та інструкторський склад УРУ на 1 липня ц.р. є такий: Проф.Л.Білецький, інж.Л.Безручко, проф.Бородаєвський, Др Влад-доц. сенко, інж.Володимирів, проф.О.Мицюк, Н.Григориїв, С.Довгаль, В.Дома-ницький, проф.Др О.Ейхельман, А.Животко, проф.Є.Іваненко, Др Л.Кобилян-ський, інж.О.Кошель, Др М.Мандрика, проф.Т.Пасішник, ген.В.Петрів, Л.Ро-манюк, проф.С.Русова, Др В.Січинський, М.Шаповал, ген.М.Шаповал, інж.А. Шаповалова, проф.Ф.Швець, проф.С.Шелухин, Др Штайнберг та інші.

На жаль Дирекції досі не пощастило організувати курсу середньої освіти, на який був оголошений запис ще в минулому році. Курс середньої освіти УРУ мав вестися теж позаочним, кореспонденційним способом, але досі записалося на цей курс тільки по над 100 учнів, з яких половина просить безкоштовно вислати їм лекції, бо вони дуже неможливі. Не маючи матеріальних засобів на розпочаття й ведення такої широкої роботи, яку мав провадити гімназійний відділ УРУ, Дирекція й не розпочинала, а відклала реалізацію цієї справи до слухного часу, коли здобуде для цього засоби, або вишеться з 200 платних учнів, що дасть можливість УРУ виявити і в цій напрямі роботу, обслужити таку важливу ділянку культурно-освітньої потреби.

Відділ УРУ в Вінніпезі. Поважну роботу розгорнув відділ УРУ в Вінніпезі /Канада/, яким керує Др М.Мандрика. Відділ організував вищі курси УРУ, де переводяться безпосередні виклади з таких курсів:

- 1/Др І.Гулай - Основи комерц.науки.
 - 2/С.Савула - Робітниче питання.
 - 3/Др.Гулькевич - Історія українського театру.
 - 4/Е.Ситник - Українська граматика.
 - 5/М.Вавриків - Англійська мова.
 - 6/Е.Козловський та І.Чайка - Історія укр.письменства
 - 7/Др М.Мандрика - Українська історіографія.
 - 8/С.Озера - Основи політичної науки /Теорія держави/
 - 9/Проф.Е.Туруха - Українська музика /Історія музики/
 - 10/Д.Якиміщак - Історія Канади.
 - 11/С.Ковчель - Історія української еміграції.
 - 12/М.Вавриків - Основи політичної економії.
- Та інші дисципліни.

До праці на цих курсах покликані в більшості місцеві професорські сили. Відділ має намір повідкривати такі курси і в інших визначніших осередках української еміграції Канади. Крім того відділ провадить інструктурську роботу та поширяє друки УРУ серед фермерів та робітництва Канади.

УРУ має своїх уповноважених в тих країнах, де перебуває багато українців - студентів для налагодження контакту з студентством та

для пропаганди освітньої справи, яку веде.

Значних наслідків у роботі досягнув уповноважений на Францію ген.М.Шаповал, гуртуючи студентів та поширюючи серед робітничої еміграції ідеї Університету.

В праці УРУ велику, просто історичну роль відіграє Український Робітничий Союз у Скрантоні /Спол.Америк.Штати/. Ця перша українська кореспонденційна селянсько-робітнича школа і своїм виникненням має завдячувати організованому українському робітництву Америки, але згаданий Робітничий Союз особливо увесь час піклується УРУ, містячи про нього відомости на сторінках своєї газети, пропагуючи серед широких кол робітництва потребу освіти та підтримуючи матеріально свою школу. Тому на цім місці згадуємо з глибокою вдячністю про цей Робітничий Союз, про всіх його членів і про дозвічених керівників Союзу, що з таким чуттям, і жертвенністю відносяться до великої справи пробудження селянсько-робітничого люду українського.

При допомозі прихильного громадянства, Дирекції вдасться розгорнути в майбутньому році ще ширшу працю УРУ, об'єднуючи навколо його не сотні, а тисячі студентів.

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ-АРХІВ ПРИ У.С.І.

Склад органів Музею-Архіву на І липня 1929р.

1. Дирекція: Н.Я.Григорієв /директор/, Ген.В.Петрів/член/
Др Л.Кобилянський /секретар/
2. Наукова Колегія: голова-проф.С.Шелухин, секретар-В.Приходько, члени- проф.Л.Білецький, проф.С.Русова, проф.С.Бородаєвський, доц.В.Січиський, Ген. В.Петрів.
3. Співробітники: М.Ю.Обідний - кустос,
А.П.Животко - відділ преси,
інж.О.Гончар.

Український Національний Музей-Архів розпочав свою працю з року 1923. Не маючи жадних спеціальних коштів, з р.1923-1927 провадив збір документів та інших матеріалів визвольного руху переважно подарованих. З половини 1927р. Музей-Архів роздобув невеличкі кошти на купівлю матеріалів і став де-що прикуповувати. На протязі шести років існування Муз-Арх. зібрано дуже багато цінних матеріалів. Матеріали є фрагментні так і повні збірки, що освітлюють зовнішню політику України в р.р.1919-1920 та працю української еміграції.

Музей-Архів має три відділи: 1/Музейний, 2/документів і 3/преси та бібліотеки.

Відділ Музейний має до 2.500 збірок, серед яких є де-що з давніх пам'яток. З тих, що заслуговують особливої уваги можна назвати старовинні мапи України XVII-XVIII ст.ст. та сусідніх земель, кілька образів, гравюр, монет то-що. Найбільше пам'яток з революційної доби: прапори, уніформи, відзнаки, гроші, поштові значки, образи, різьби, печатки, фотографії і баг.инш. Із мап ще треба відзначити мапу-додаток до законопроекту Укр.Центр.Ради про адміністративний поділ України на землі.

Відділ архівний має 27.804 чисел, з них 25 чис. рукописи спогадів, щоденників то що, а решта 27.779 чисел-різні документи. З них

II.433 чис. освітлюють збройну боротьбу укр. народу за своє визволення і 16.346 чис., що стосуються історії укр. еміграції. Серед матеріалів звертають на себе увагу оригінали старовинних листів та матеріали до історії укр. революційних і соціалістичних партій, відозви й універсали Центр. Ради, військові накази, плани боїв, обіжники, протоколи, листування органів влади, матеріали про повстання, архівні матеріали дипломатичних місій і багато інших.

Відділ преси і бібліотеки на 1 липня 1929 випадає так:

<u>Преса:</u> загальна кількість збірок преси /без депозитів/..	I.246
з них газет	768
" журналів	478
Назв за виданнями - газет	443
журналів	275
З газет - щоденних	181
одиноднівних	17
газет в укр. мові	634
в чужих мовах	135
Журналів - в укр. мові	462
в чуж. мовах	16
Повних річних комплектів: газет	34
журналів	84
Річників поповнених по-над 50% - журналів	92
Обміночний фонд журналів на укр. мові	127
на чуж. мовах /ріжних/	99
Серед газет - бюлетенів	25

Бібліотека.

Всього книг- I.103 чис. З них у мовах: українській- 634
чужих 409
Витинки з чужоземн. преси--/з мин. часу і даров./по-над 650
Картотека визвольної боротьби-заповнено до 1.000 картки
з поверх 2.000 питань.

При Музеї-Архіві працює спеціальна комісія, що займається справою охорони могил поляглих воєнків та померших на еміграції громадян.

Відділ преси і бібліотеки а також відділ документів двічі на тиждень були відкриті для наукових студій. Збірками Музею-Архіву послуговуються, окрім українських дослідників, також і чужоземні вчені.

Дня 12 грудня 1928р. з нагоди 5 річниці існування Музею-Архіву відбулось урочисте публічне засідання Дирекції і Наукової Колатії. Серед гостей були: представник М-ва Зак.Справ ЧСР, директор чеського Військово-Історичного Музею Др Шкорпіл і инш.

Дня 16 грудня 1928р. з нагоди п'ятилітньої річниці відбулись виступи конешманні Музею-Архіву публічні відчити кустоса М.Обідного і закінчуючого відділом преси і бібліотеки Арк.Животка про охорону і збереження пам'яток українського визволення. Музей-Архів розпочав видавати свій орган під назвою "Вістник Укр.Націон.Музею-Архіву", перше

число якого вийшло в кінці минулого року, а також приготував до друку збірник матеріалів "Минуле України", який буде виданий, коли покращає матеріальне становище цієї важливої установи.

БІБЛІОТЕКА У.С.І.

Одню з більших установ Укр.Соціологічного Інституту є його бібліотека, що складається з двох відділів: загального та соціологічного.

Загальний відділ має переважно твори красного письменства, та підручники. Цей відділ має 3.974 чисел. Соціологічний відділ має переважно наукову літературу і то в більшості з царини соціології. Не дивлячись на постійний брак коштів, особливо в останній час, соціологічний відділ все ж шляхом обміну з іншими науковими установами та видавництвами, придбав багато важливої соціологічної літератури на різних мовах. В останній час в соціологічний відділ поступило багато цінних видань, як дар для Кабінету Словянознавства од багатьох чеських видавництв та установ.

На 1 липня ц.р. соціологічний відділ числив 6.942 томи /на 1-ше листопаду 1928р.було 6.350/, одначе фактичне число томів є значно більше, бо часто під одним числом значиться цілі комплекти журналів або кілько-томних творів. Разом ціла бібліотека Укр.Інс-ту Громадознавства нараховує 10.916 чисел. Крім того в користуванні Інститута знаходиться приватна бібліотека Д-ра М.Шаповала, що має коло 2.500 томів, переважно соціологічної літератури на різних мовах. Таким чином загальне число томів, що знаходиться в користуванні Укр.Соціологічного Інст-ту перевищує 14.000 томів. Хоч соціологічна література в бібліотеці найповніше репрезентована, одначе в бібліотеці є багато книжок з різних інших галузей знання.

Бібліотекою користуються помимо членів та співробітників Інст-ту професори, студенти і взагалі ширше коло українського й чужого громадянства. Відвідування пересічно 320 осіб місячно. Для характеристики руху книжок наведемо дані за червень місяць р.1929.

Взято книжок - 315
Повернуто - 432

Бібліотека веде обмін видань Інституту на книжки та часописи з ріжними видавництвами. Зараз Інститут має звязки з багатьома видавництвами /українських 36, чеських 24, російськ.12, німецьк.6, польськ.4, Француз.4, італ., вірмен., грузин., жидівськ., горських, англійських, та инш./

Бібліотекою завідує з 1-го червня член Інституту П.О.Богацький, а помішником його призначено інж.О.Кошеля.

КАРТОТЕКА

дослідчої праці при Україн.Соціологічному Інституті.

Картотека має 4 відділи:

- 1/ Соціології,
- 2/ Соціографії і політики,
- 3/ Народного Господарства,
- 4/ Народознавства.

На I.VII-1929 р. Картотека має:

1. Карток - I.306
2. Питань - I.983

З них найповніше представлено:

I. З відділу Соціографії і політики: Карток. Питань.

1/З юридичних наук	50	237
2/Політика ВКП/б/	69	94
3/Політика ВКП відносно селянства.	11	21
4/Політичні партії України	17	21
5/Відношення до України чужини....	18	31
6/Польська політ.на укр.землях....	97	115
7/Румунська політ.на укр.землях...	11	15
8/Соціальна структура України.....	11	8
9/Рух населення України.....	18	23
10/Визвольна боротьба України.....	15	19
11/Політ.комуніст.Москви на Україн.	10	14
12/Освіта	107	123

II. З відділу Народ.Господарства.

1/Колоніальна політика.....	17	21
2/З техніки на Україні	9	31
3/Бюджет України	31	24
4/Торгівля України	25	71
5/Аграрна проблема і агр.політика.	14	17
6/Велика і дрісна індустр.на Укр.	27	102
7/Сільське господарство України...	33	63
8/Районування України	10	10

III. З відділу Народознавства.

1/Історія України	17	26
2/Наука на Україні	41	67
3/Українська література.....	11	25
4/Українське мистецтво	14	25
5/Сусіди України	40	63
6/Окремі землі України	147	233

П Е Р С О Н А Л І Ї.

Надання М.Ю.Шаповалові степені
Доктора Соціології honoris causa.

15 березня ц.р. відбулося засідання Наукової Ради Українського Соціологічного Інституту, на якому заслухана пропозиція Наукової Колегії Відділу Народознавства, що була внесена іменем Відділу - його директором проф. Л. Білецьким про надання М.Ю.Шаповалові наукової степені Доктора Соціології honoris causa за наукові заслуги та за довершену ним культурно-організаційну працю в інтересах української науки.

Прийнявши до відома пропозицію Відділу Народознавства, Наукова Рада заслухала два доклади присвячених характеристиці літературної, наукової та громадської діяльності М.Ю.Шаповала. Короткий зміст докладів подається нижче:

Професор Укр. Високого Педагогічного Інституту ім. М. Драгоманова в Првзі Л. Т. Білецький зачитав доклад, в якому переглянув діяльність М.Ю.Шаповала, поділяючи її на такі галузі: літературно-артистичну, літературно-критичну, публіцистичну, соціологічно-наукову та громадсько-організаційну.

Говорячи про першу галузь діяльності М.Ю., докладчик згадує його новелістично-артистичні твори, як "Листи з лісу", "Лісові ритми", що були дуже відомі широким колам громадянства і своєю поетичною формою, настроєвістю та картинністю малюнку робили велике враження. Поезії М.Ю. теж є дуже популярні, в великій кількості вони переложені на музику. Ці факти самі свідчать про об'єктивну вартість творів та про великий ліричний талант М.Ю.

Праці літературно-критичні по своєму змісту і характеру є дуже різноманітні і друковались вони в "Укр. Хаті", "Літературно-Науковому Вістнику" і инш. В цю добу М.Ю. багато написав літературно-критичних нарисів і спеціальних статтів. Згадуючи про знамениту полеміку "Радян" з "Хатянами", докладчик зазначив, що М.Ю. виявив глибоке знання літератури та методів оцінки творів її і статті його з цього поля є дуже цікаві, яскраві й безкомпромісово-непримиримі. Докладчик навів основи розуміння М.Ю. чим тодішніх завдань, які стояли перед українством. Далі докладчик згадує публіцистичну діяльність М.Ю., вважаючи її теж дуже талановитою і плідною. Особливого розгону ця галузь літературної діяльності набрала за часів революції та на еміграції. Основою в публіцистиці М.Ю. була розробка визвольних завдань України та популяризація цих завдань серед широких мас. Базується вона на спадщині, яку полишив після себе М. Драгоманов і яку М.Ю. розробив та систематизував. Докладчик згадав роботу М.Ю. "Революційний соціалізм на Україні", яка на думку докладчика є теоретичною системою самостійного розроблення тих ідеалів Драгоманова, які не суперечать принципам революційного соціалізму.

Дальший крок діяльності М.Ю. - це заснування Укр. Громадського Комітету в ЧСР, на чолі якого він стояв увесь час. Ця організація під талановитим провідом М.Ю. здобула засоби для культурно-гуманітарної допомоги українській еміграції, а також перевела організацію Української Господарської Академії, Укр. Педагогічного Інституту ім. М. Драгоманова, Укр. Видавничого Фонду, Укр. Гімназії, низчі технічні школи і т.п. Вся ця робота була заініційована М.Ю., ним спроектована і за його керівництвом переведена. Таким чином здійснювалося гасло М.Ю., яке він виголосив ще в р. 1910: "визволь себе

перш за все від темноти і нещастя, а потім будеш визволяти свій рідний край."

Поруч із культурно-організаційною та громадською працею М.Ю. вів і політичну, публіцистичну та наукову. Числені статті на сторінках "Нової України", починаючи з 1923р., "Вільної Спілки", "Української Громади", "Суспільства" й С.м. часописів показують могутню енергію, працездатність автора, а їх зміст свідчить про велику ерудицію й талант. В своїх творах "Шлях визволення", "Еміграція й Україна", "Через 10 років", "Українська соціологія", "Село і Місто", "Велика революція й українська визвольна програма" і ин. на основі багатого зібраного матеріалу розробив структуру населення України, розкривав причини неволі та конкретно характеризує їх числами, виводячи з точних даних програму всебічної визвольної роботи для цілих поколінь. Розглядаючи визволення, як самостійну організацію чи перебрання до українських рук культурного, господарського й економічного процесу на Україні М.Ю. дав розгін такому інтегральному будівництву і визначив напрямки роботи для всіх активних сил нації, що мають вести органічну роботу в усіх цих ділянках та закріплювати їх за собою. Національне визволення він, таким чином, розуміє як визволення соціальне. Як вищу форму дослідно-наукової організації, що має вивчати засади суспільства взагалі і суспільного життя України зокрема, М.Ю. організував Український Соціологічний Інститут, що працює над теорією суспільства та різних явищ, які відбуваються в ній і широко вивчення та досліди України. Для популяризації наукових здобутків Інституту та для ведення широкої культурно-освітньої праці серед українських народних має М.Ю. Шаповал організував при Інституті окремих відділ під назвою Укр. Робітничий Університет, що вже існує більше двох літ.

На закінчення свого доповіді проф. Л. Білецький підкреслює, що М.Ю. перший, як соціолог став на шлях соціологічного вивчення поневоленої України, причин цієї неволі і засобів її визволення, перший показав конкретно як треба реально підготовлюватись, щоб бути свідомим цієї величезної конкретної місії; перший дав приклад як треба науково працювати, щоб опанувати всю ту величезну ділянку соціологічної науки й ці теоретичні здобутки зразу реалізувати в житті. Іменування його доктором соціології honoris causa є лише малою відзнакою того великого діла, яке зробив М.Ю. Шаповал.

Професор Українського Університету в Празі С. П. Шелухин зачитав доклад про наукові досягнення М.Ю. Шаповала в суспільних науках та авторитетно ствердив, що він має велику наукову ерудицію і високе знання в галузі соціології і споріднених наук. Зупиняючись на характеристиці окремих наукових праць М. Шаповала, докладчик згадує поміж иншим студію "Село і Місто", що видана р. 1926 /"Суспільство кн. III-IV/. "Ця робота, каже докладчик, єдина в українській літературі, написана на ґрунті оброблених автором офіційних статистичних матеріалів, є оригінальною науковою працею. В ній автор ужив наукової методи дослідження, виявив вміння розробки сирового матеріалу і орудування ним для наукових висновків, показав хист до глибокого аналізу суспільних явищ і обґрунтував план роботи для відродження української нації й розвитку її".

Професор С. Шелухин особливо підкреслив ясність формулювань та точність висновків з мови чисел і вважає, що "цей соціологічний нарис Шаповала одкриває очі громадянству світлом знання робить його свідомим свого тяжкого становища, розбуджує до самодіяльності. Попередні праці на подібні теми ніколи не охоплювали справи так

ріжностороннє, глибоко і програмово, як ця праця..." "Ця робота є безсумнівно вкладом в науку і її мусимо поставити в велику заслугу авторові перед наукою і українською нацією".

Далі докладчик, як фаховий правник ствердив, що М.Ю.Шаповал дуже добре орудує юридичною логікою і глибоко орієнтується в правничій науці. Юридична аргументація М.Ю.Шаповала, наприклад в роботі "Занепад УНР" /"Нова Україна" за квітень-червень 1928р./ може зробити честь кожному спеціалісту правникові. Згадавши інші визначніші наукові праці М.Ю.Шаповала, які простудіював докладчик, та зробивши критичний аналіз їх, проф.С.Шелухин просить Наукову Раду надати М.Ю.Шаповалові степінь Доктора Соціології *honoris causa*, щоб цим визначити великі заслуги М.Шаповала перед українською наукою.

Наприкінці згадує кілька фактів, що свідчать про дуже позитивну оцінку соціологічних праць М.Ю.Ш-ла з боку соціологів інших народів.

Після заслухання докладів, Наукова Рада одноголосно ухвалила постанову про надання М.Ю.Шаповалові степені Доктора Соціології *honoris causa*.

8-го червня ц.р. загальні збори Наукової Ради вручали диплом М.Ю-чу. Проф.Л.Білецький звернувся з промовою до М.Ю.Шаповала, в якій перерахувавши його працю літературну, наукову і громадську та даючи їй високу оцінку, прохає М.Ю.Шаповала прийняти диплом.

Заслухавши письмени привітання від відсутніх членів Ради, проф.Др.Ейхельмана, проф.Д-ра Халупного, де-яких громадських організацій і окремих осіб, та приймаючи диплом М.Ю.Шаповал, дякує Науковій Раді за її признання та прихильність і прохає Наукову Раду вислухати його виклад про М.Драгоманова, як першого українського соціолога-історика і політика, діяльність котрого була орієнтаційною основою в науковій і громадській праці його, М.Шаповала. В обгрунтованому докладі М.Ю.Шаповал довів, що М.Драгоманов від початку і до кінця своєї наукової праці користувався соціологічним методом досліджу, як в області всевітньої /спеціально римської/, так і української історії, народної словесности, літератури, політики і економіки. Поділяючи соціологів на два типи - теоретиків і дослідників, що досліджують методами позитивної науки причинний зв'язок суспільних явищ та конструюють системи про суще і соціологіч-п-р-а-к-т-и-к-і-в /політиків-публіцистів, педагогів, економістів, адміністраторів і ин./, що устанавлюють системи цілей і засобів для утворення соц.явищ, які повинні статись, М.Ю.Шаповал відносить Драгоманова до другого типу і численними доказами доводить свою тезу в докладі, однодушно одобрену Науковою Радою.

КОРОТКІ БІОГРАФІЧНІ ВІДОМОСТІ ПРО
М.Ю.ШАПОВАЛА.

При цій нагоді відзначення заслуг М.Ю.Шаповала перед наукою, подаємо короткі біографічні відомості про його особу.

Народився М.Ю. в с.Сріблянці,Бахмутського повіту на Катеринославщині /тепер Артемівська округа в УСРР/ 8-го червня /26 травня ст.ст./1882 р. Бажкі умови життя змусили М.Ю. ще малим хлопцем іти на працю в шахти й заробляти на свій прожиток та для підтримання своєї родини. Але цікавість до знання,яку виявляв М.Ю. ще з дитячих літ вабила його вперед. Скінчивши в своїм селі народню школу, учився далі в слободі Комишувасі в 2-х класовій школі М-ва Народ. Освіти,яку й скінчив р.1898 з відзначенням. Не задовольняючись цією освітою,він простує далі,перемагаючи всякі перешкоди й труднощі. Того ж 1898 р.складає конкурсний іспит для вступу в Новс-Глухівську державну лісову школу,в якій і вчився на державний кошт. Наприкінці р.1900 школу цю кінчив з відзначенням та набув звання лісоведа. Перед 18-ти літнім юнаком,що набув фах і значну теоретичну підготовку розкриваються ширші обрії,бо вже має змогу здобувати базиси до життя та вчитися далі хоч самотужки. Цього ж року він вступає на державну лісову службу,займаючи посаду помішника лісничого в Прилуках,Словянському,Харкові і Балаклєї /Харківщина/.

Перебуваючи змалку серед українських селян та робітників,М.Ю. вже давно відчув штучність нозого "панського" оточення,з яким він зустрівся в школах а потім і на службі. Мимохіть спостеріг різницю і відчував тугу за своїми людьми. Ще в хлопячих роках /десь р. 1894/ худ-лікар дав М.Ю. читати "Кубзаря",якого він переписав майже всього. Захоплений "Катериною","Наймишкою","Причиною" й инш., він декламував ці поеми селянам,що планали перед ним,слухаючи декламації. І коли в жовтні 1901 р. М.Ю. зустрівся з Олександром Мапаренком,ученим лісоводом, що недавно скінчив Лісовий Інститут і був призначений на службу в Маяцьке лісівництво, який і розмовів М.Ю-чу про український рух, про соціалізм, про боротьбу в інших країнах, то М.Ю. швидко зрозумів і своє становище та став свідомим і палким українцем та соціалістом. З того часу фактично М.Ю. пішов на службу ідеї українського визволення, не сходючи з цього шляху нізаяких умов.

Але наближався час відбуття військової служби й М.Ю. р.1903 змушений був вступити в Харкові до війська, як вільнослужбний /вільноопределяющийся/. Р.1904 склав конкурсний іспит і був прийнятий до Чугуївської Військової Школи, де перейшовши загальну класу і скінчивши середню освіту, протягом 1 1/2 року скінчив ще й воєнні класи воєною 1906 р. та набув рангу підпоручника. Потім отримав призначення в Ломжу,де й служив старшиною.

Весь цей час М.Ю. був у контакті з учр.революційними колами та з солдатами українцями,роскислюював серед них учр.револ.літературу. Але р.1906 з наказу Варшавського генерал-губернатора Скалона був арештований жандармерією за політичну діяльність і посаджений у Варшавську цитадель,де пробув до кінця березня 1908 року. Цього ж року був суджений воєнним судом по 102,130 і 132 ст.ст. Карного Кодексу за належність до воєнно-революційної соціалістичної організації,але за браком поважніших доказів був звільнений з в'язниці,лишень був усунений з війська.

Опинившись на волі М.Ю. береться знов до студій і того ж 1908р.

вступив до Харківського Університету на історично-філологічний факультет, де між іншим слухав лекції проф. Багалія/Історія України/і Сущова/Укр. народня словесність/. Не зважаючи на недавнє перебування у в'язниці і під судом, М.Ю. все-ж бере дуже активну участь у студентському житті та стає одним з провідників укр. студентської громади. За цей рік довелося тричі піднасти політичному тиску і перед останнім утікати з Харкова. Згодом М.Ю. перебрався до Києва, але громадська робота та жандармське переслідування не дають йому змоги закінчити університет.

Літературну діяльність М.Ю. розпочав в 1907р. В Літературно-Науковому Вістнику за липень 1907р. був надрукований його перший твір. Потім у Харкові видав збірку поезій "Сни Віри"/1908р./, дописував до "Ради", писав у "Хліборобі"/ентомологічні нариси/. Р.1909 в Києві став членом редакції "Української Хати", що виходила на протязі 6-ти років. За той час видав "Самотність", "Жертви громадської байдужести" і написав багато публіцистичних і літературно-критичних праць та нарисів /в "Укр.Хаті", "Літ.-Наук.Вістн.", "Вжолі", "Будучности", "Селі", "Маяку", "Ділі" і инш./

З 1910-17рр. був лісничим і р.1913 брав участь у Всерос. Сільсько-Господар. З'їзді, де читав наукові доклади. За ці доклади на з'їзді й за инш. наукові праці був обраний дійсним членом Лісового Наук.Т-ва в Києві, а р.1917 був обраний членом-співробітником Наук.Т-ва в Києві. В цій же році випустив збірки "Лісові ритми", "Листки з лісу" і кілько польовічких брошур. В цей же час у Києві виконував крім літературно-наукової і громадську працю, бо Тимчасовий Уряд призначив його комісаром, а також був обраний заступником голови Київської Земс.Управи, був головою Всеукраїнської Лісової Спілки, а потім директором лісового департаменту та міністром пошт і телеграфів УНР. В ці бурхливі роки громадська праця завірала увесь час. Р.1918 був членом правління Всеукр. Союзу Сільсько-госп. кооперативів "Централ". Коли створився Український Національний Союз для оборони української державности і культури проти гетьмана, його російсько-реакційного уряду та білих військ, до збирання на терені України, то М.Ю. був заступником голови, а потім і головою Укр. Національного Союзу.

При його найближчій участі підготовлялося повстання проти гетьманщини і німців, бо він був одним з керівників організації повстання. Після повалення Гетьманщини М.Ю. в уряді Директорії був міністром Земельних Справ.

В 1919р. виїхав за кордон, де вів літературно-наукову та публіцистичну роботу і в 1921 році видав кілька праць, серед яких знаходимо визначку роботу під назвою "Револьційний Соціалізм на Україні". В цій же році розпочав організацію культурної праці на еміграції. Заснували Український Громадський Комітет в ЧСР і зібравши з різних країн наукові сили М.Ю. приступив до організації Української Господарської Академії, яка вже в 1922 р. була відкрита й почала функціонувати, як приватна висока школа. Потім вів організацію Укр. Педагогічного Інституту, Укр. Гімназії і врешті Укр. Соціологічного Інституту, а пізніше /р.1927/ Укр. Робітничого Університету. Всі ці заклади мирно відомі своєю працею і своїм вишколенням зобов'язані ініціативі і волонтерській праці, яку вдав у організацію їх М.Ю.

Крім цієї організаційної праці М.Ю. вів і літературно-наукову та публіцистичну. На протязі 6-ти літ редагував місячник "Нову Україну", опублікував кілька більших праць і багато брошур та статтів.

Над соціологією працює з 1910 р. і досі видав такі соціоло-

гічні праці: "Револуція і військо", "Шлях визволення", "Село і Місто", "Велика Револуція і Укр. визвольна програма", "Українська соціологія", написав велику працю "Україна як суспільство", "Соціальна типологія" "Загальна Соціологія" 2 т. "Соціологічний метод вивчення літературних явищ", "Крамольні дії соціолог", "Вивчення суспільства" та інші.

Відкривши Соціологічний Інститут, М.Ю. п'ять років керував ним та веде Відділ Соціології і Політики, Соціологічний Семінар і Кабінет Вивчення Села і Міста. В семінарі викладав такі систематичні курси: Вступ до соціології, Соціальну морфологію, Соціальну типологію, Теорію чинників соціального процесу, Теорію соціального процесу й ін.

З наведеного найзагальнішого переліку видно яку різноманітну й глибоко цінну діяльність виявив М.Ю. Ми не в силі охопити її стислим біографічним нарисом і тому вважаємо потрібним лише перелічити визначніші моменти життя чи згадати більші витвори його праці. Життєвий шлях, пройдений досі М.Ю.-чем є надзвичайно інтенсивний і п'єсальний. Тільки бо подумати: пройшов по щаблях з глибокого соціального споду на верхи культури і то завдяки власній енергії та своїм здібностям.

Зараз Соціологічний Інститут справді пишається, що має в своїм складі такого вченого, письменника і політика, який прорвав історичну борозну на українській культурній ниві і полишає великі пам'ятники своєї праці і творчості.

ДО ПЛАНУ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВОЇ ПРАЦІ ТА РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ.

/З доповіді Д-ра М.Ю. Шаповала на засіданні Наукової Ради Інституту 8 червня 1929 року/.

Організаційна, дослідча і науково-популяризаційна праця Інституту носить підготовчо-конструктивний характер: необхідно виготовити робочі сили української соціологічної науки, виробити доцільні форми організації цих сил, виробити класифікацію самих предметів дослідження і план переведення дослідчої праці. Але це один бік праці - науково-організаційний. Щоб його здійснити - необхідно виробити основи і форми господарського фінансування цієї праці, а також і забезпечення політично-громадського.

По своїх цілях Інститут змагається дати відповідь на історичне питання українського відродження: що і як треба робити, щоб український народ вийшов з того стану залежності, який перешкоджає йому вільно жити і творити. Щоб дати цю відповідь, всі свідомі чинники визвольного руху мусять собі сказати, що для виготовлення відповіді нема иншого шляху, як організація всебічної величезної науково-дослідчої праці над самим суб'єктом відродження - українським народом. Але як можна вивчувати Україну? Тому що Україна є частиною Людськості, то вивчувати її можна лише так, як вивчається Людськість. Суспільство, як об'єкт науки, вивчається в своєму стані, своєму функціонуванні і в своєму розвитку, соціальній організації, механіці суспільних сил і генетика та еволюція цих форм і сил є основним змістом науки про суспільство - соціології. Що є предметом науки про суспільство взагалі, те саме є предметом науки і про Україну. Вивчення часткове не можливе без вивчення загального: збудувати науку про суспільство України не можливо без попереднього збудування науки про суспільство взагалі. Ось тому Інститут мусять ставити поруч утворення загальної соціології, як науки про суспільство взагалі і конкретної соціології, як науки про суспільство на Україні. Не можна вивчити Україну і збудувати наукові висновки про неї без утворення найвищих родових понять про соціальне явище, тому всяке звужування соціологічних дослідів лише до конкретного об'єкту було б шкідливим, науково-безплідним, бо Україна є частиною великих суспільних комплексів і, як частина, підлягає впливові всіх сил, що діють всередині цих комплексів і тих, що діють на комплекси з їх околу; щоб знати Україну, то треба знати ті державні суспільства, в склад яких її включено і які в свою чергу підлягають впливові міжнародних сил. Це показує, що знання про частину неможливе без знання про цілість, тому ніхто не знатиме України доти, доки невивчить її в зв'язку з її суспільним оточенням, яким є світове суспільство. Коли нам хто зауважує, що варт обмежитись лише вивченням України, то ми зарані знаємо, що тут або повна наукова невинність, або прикриті політична тенденційність. З погляду обсягу і змісту дослідів задачею Інституту є збудування системи родових і видових понять про суспільне явище.

Маючи на увазі логічні категорії суспільного явища - людина, їх відносини, чинники цих відносин, норми їх, на решті виставити суспільного процесу - Інститут мусять організувати вивчення цих основних елементів, а тому він мусять в обсяг своїх дослідів включити: I/науку про людину, цеб-то *ось через те *говорить

антропологію в широкому розумінні /морфологію, анатомію, фізіологію і психологію індивіда/; 2/науку про організаційні форми суспільства, цеб-то соціальну морфологію /теорію гуртування людей в суспільства, агрегати, верстви і прості згуртування/, щоб виробити теорію суспільної структури. 3/Теорію чинників суспільного процесу /космічних, біологічних, соціально-механічних і соціально-психічних/, 4/теорію норм соціальної взаємочислості /соціологію права, етики і инш./; 5/соціальний процес в його зусі - в області розміщення, освідомлення /культурний процес/, з'явлення /господарський процес/ і області самозакону /політичний процес/; 6/соціальний процес в часі, або генетичний і історичний розвиток суспільства і, нарешті, 7/теорію витворів або продуктів соціального процесу: витворів позитивних, прим. мова, наука, мистецтво, право, етика, господарство, техніка, виховання, організація, і негативних /все, що можна об'єднати під назвою "соціальної патології"/.

Самостійною областю студій є вивчення історії розвитку соціологічної науки, як необхідна умова для удосконалення наукової критики і правдивої постановки методологічних питань.

Розкриття логічних категорій соціального явища /і історію соціологічних доктрин/ ми відносимо до царини теоретичної соціології або системи родових понять суспільства, установлення ж родових понять є завданням спеціальної соціології, що докладно вивчає окремі суспільні об'єкти чи процеси. Поскільки, напр., про суспільні витвори існують окремі /спеціальні/ дисципліни, то теоретична соціологія займається лише загальною теорією витворів і їх взаїмовідносинами, полишаючи детальне вивчення їх спеціальній соціології /цеб-то окремі "суспільні науки", що в більшості вже викладаються у вищих школах/.

Власне така постановка студій суспільного життя вимагається тепер скрізь там, де рівень науки високий, де вже ясно розуміється потреба наукових узагальнень про суспільне життя і потребу координатії або співпраці суспільних /і навіть окремих - всіх/ наук, як це діється тепер в Америці. Координація або співпраця не то це всіх наук, а навіть соціальних в Європі усвідомлена дуже мало, коли порівняти з Америкою і як це з очевидністю впливає з дивовижної організації суспільних наук в Європі, де є ще такі тулі навіть "університети", в яких нема не то що координації наук, а навіть взагалі нема що соціології. Ще занале багато залишилось середньовічних класифікацій і організаційних форм, які на жаль знаходять ще й "оправдання" під фірмою помани до "традицій", "звичаїв" і т.п., установлених середньовічними папами і повторюваних модерними природознавцями і ин. ученими, що й математику, і природознавство, і історію, і літературу "координують" на "філософічних" факультетах.

Зазначивши попередку область соціологічної науки про суще /сучасне чи минуле/, ми відокремимо царину повинного, того, що мусть бути - в царину прикладної /практичної/ соціології, яка обіймає проблему установлення цілей і заоб'єктів соціальної праці в усіх областях суспільного життя: в процесі розмноження і охорони життя й здоров'я людського, в процесі культурному /організації свідомості - в науці, вихованню, мистецтві і ин./, в процесі економічному і в процесі політичному. Загалом би треба назвати цю царину наукою про соціальну техніку /соціотехніку/ або соціальну політику. Вивчати соціальну політику і робити соціальну політику - це два окремих роди діяльності людини, але доцільною ця діяльність може бути при умові сполучен-

н я теорії політики з її практикою. Інститут, розуміється, не може ставити собі задачею будь-якої практики, однаке він мусить стежити за біжучим життям, досліджувати "політику" і конструювати її теорію. Тому вся область прикладної соціології, яко теоретичної політики вклячається в програму дослідницької праці Інституту.

Вищесказане зобов'язувало-б установити певний поділ праці в Інституті, розгрупувавши по відділах і катедрах окремі частини програми. Розгруповку таку вже зроблено, однаке завдання відділів установлено тимчасово /в залежності від двох причин - запасу наявних наукових сил та характеру їх спеціалізації і неможливості зразу розірвати з штучними, але звичними формами організації науки в умовах європейської дійсності/, а власне:

1. На Відділі Соціології і Політики скупчено катедри теоретичної і прикладної соціології.

2. На Відділі Економічному скупчено катедри теоретичної і прикладної економіки.

3. На Відділі Правознавства скупчено вивчення норм людської поведінки, як спеціальної категорії соціального явища. Назва відділу є трохи вузкою, ніж завдання, але з огляду на "традицію" довелось тимчасово прийняти цю назву.

4. На Відділі Народознавства і Культури скупчено катедри, що досліджують природні скупчення людей /раси, полові, вікові, родини/, а також індивіда, як природної істоти. Окрім того відділ досліджує витвори духової культури /Науку, Літературу, Мистецтво і инш./, також проблеми генетики і історичного розвитку суспільств /національних/.

В програмі конкретної соціології поставлено передовсім Україну, а також ті держави, між якими поділено український народ, а всю необхідну в цій галузі працю розкладено між відділами відповідно характеру їх спеціальности, тому напр., Україну досліджують всі відділи: соціальну морфологію, соціальний процес, соціальну політику студіює відділ Соціології, економічну структуру - відділ Економіки, конкретне право, пануюче на укр. землях - відділ Правознавства, історію України і витвори духової культури - відділ Народознавства.

Кожний відділ організаційно є самостійний, зв'язаний з іншими лише через свого представника в спільній Дирекції Інституту та через участь одних і тих-же осіб на кількох відділах одночасово в силу того, що окремі члени являються спеціалістами в кількох фахах, напр., один соціолог може бути фаховцем в області права, а другий в області педагогіки, літератури або історії - і вже тому може працювати і на одному і на другому відділі. Наукова координація здійснюється в формі Наукової Ради. Відділами керують директори, іменовані Кураторією, котрі одночасово проводять працю і в наукових колегіях відділів. Характер організації керівництва Інститутом і його відділами відповідає соціальній природі таких організацій, що установлюються іншими юридичними субектами, коли-б же наукова асоціація виникала "самозачатієм" і формувала керівництво сама з себе, то це було б або наукове товариство /керівництво якого не потребує санкції від стороннього чинника/, або академія /коли керівництво, утворюване методом демократії, одержує санкцію від іншого - публічного чи громадського чинника/. В своїй еволюції Інститут, утворений приватною ініціати-

вою, поступенно, перетворюється в наукове товариство чи вільну академію. Чи в умовах української дійсності така еволюція є корисною - покаже будучність. В усякому разі провідникам Інституту доведеться в будучині розв'язати питання про сам характер організації Інституту, дбаючи про забезпечення товаришеської солідарності його складу, яна взагалі забезпечується лише його гомогенністю. Числовий склад Інституту досяг вже такого розміру, коли розв'язна подібного питання не може вважатися за передчасну.

Господарсько-фінансове забезпечення Інституту опиралось на те джерело, з якого одержує еміграція допомогу на свою культурну працю - ЧСР, але надходить час, коли це буде вже неможливе, а тому вже тепер стоїть питання, чи зможе Інститут продовжувати свою працю своїми силами та ще в емігрантських умовах.

На це питання відповісти позитивно не можна тому, що хоч українська еміграція і велика числом, але її культурний рівень занадто низький, щоб вона могла утримувати наукові заклади: наука є продуктом лише культурних шарів організованих суспільств, що усвідомлюють свої суспільно-історичні завдання. У всіх некультурних народів і шарів на цілому світі науки нема - це є закономірність суспільного процесу. По скільки в українців не знайдеться сил і спромоги для утримання наукових закладів, то цим самим об'єктивно констатується рівень соціального розвитку народу і його сучасних верств та скупчень. Ми знаходимось в такій фазі розвитку, коли всяка громадська робота ведеться ще індивідуально-піонерським способом, тому не можна говорити про громадську роботу, а лише про роботу індивідів для громади.

Умови, в яких живе український народ, дуже несприятливі для розвитку громадсько-наукової праці. В УСРР хоч певна частина державних коштів іде на науку, однак політичний режим не допускає свободи наукового дослідження і висновку, тому українська дослідча праця там майже не можлива, оскільки вона була б посвячена вивченню суспільства і розкриванню механіки економічного визиску і політичного гноблення українських мас. З цього логічно-неминуче повстає потреба організації вивчення станівща українського народу по-за межами СРСР. Це потрібно вже хоч би через те, що мусить бути об'єктивно-науково освітлювана реальна дійсність, щоб була можлива янась соціально-творча свідомка праця.

На всіх західних укр. землях хоч і була б можлива науково-дослідча праця, але поскільки державні влади тут не віддають на укр. науку жадної частки зібраних з українців податків, то перед українською людністю стоїть завдання організувати підтримку дослідчій науці самостійно.

Таким є завдання, але судячи по фактичному стану - воно виконується в такій частині, котру ніхто не може вважати навіть за помітну. Чи що робиться напр., на Болоні, Буковині, Бессарабії для дослідчої науки? Абсолютно нічого. В інших частинах? Майже нічого. Таким чином, навіть в режимах релятивної політичної свободи 8-мільонна українська людність не може видати з себе енергії на творення науки. Логічно і на західних землях це нема так соціально-них умов, коли б дослідча наука була функціонально-потрібною, а через те вона може існувати тільки лише як продукт індивідуальних зусиль і жертв, а не як соціальна функція.

Це все показує, що за кордоном мусить існувати вільний науково-соціологічний центр, котрий би відносно України виконував, так би

сказати, ф у н к ц і ю Д р а г о м а н о в а: досліджувати життя України, вільно оцінювати його, поширювати правильні відомості про український народ в світі і на українських землях. І цим сповняти функцію, без якої народ переходить в небуття.

Коли ілюзії, розбуджені революцією, потроху розвіялись, безжалісний реалізм життя вимагає від діячів української соціологічної науки зробити правильний діагноз суспільного життя і вказати вихід. На цей час вихід - науково п і з н а т и стан речей і забезпечити хоч саму можливість наукової праці, щоб тримати напоготові апарат наукового пізнання дійсності. Це не багато? Але хоч би ц е втримати.

Об'єктивна можливість для підтримання наукового центру є лише в американсько-канадській укр. еміграції. Коли організації в Америці і Канаді не поставлять питання про утворення наукового центру на еміграції, то центру не буде. На чужі сили надій навіть не може бути. Тому з упадком шкіл на еміграції може розв'язатись і об'єктання ілюзії на існування наукового центру за кордоном, коли вищі свідомість одиниці не сполучать своїх зусиль для продовження праці, що вже розпочалася і дала позитивні наслідки.

На черзі перед Інститутом стоїть:

1. На відділі С о ц і о л о г і ї:

а/сконструювати систему соціології в формі підручника, який би обіймав морфологію суспільства, теорію соціального процесу і взагалі все, що входить в склад теоретичної соціології.

б/Теорію суспільства України.

в/Теорію прикладної соціології.

г/Засади української соціальної політики.

2. На відділі Е к о н о м і ч н о м у виготовити:

а/Морфологію соціально-економічного групування людей.

б/Теорію економічного процесу.

в/Історію економічної організації суспільства.

г/Господарство України.

д/Економічну політику України.

е/Засади економічної взаємочинності України з сусідами.

3. На відділі П р а в о з н а в с т в а в'яснити:

а/Теорію норми суспільної поведінки людей.

б/Аналіз конкретного права сучасної цивілізованої частини людськості.

в/Конкретне право на Українських Землях - публічне і приватне, карне і цивільне.

4. На відділі Н а р о д о з н а в с т в а і К у л ь т у р и:

а/продовжувати вивчення природних властивостей індивіда і природних людських групувань - раси і инш.

б/вивчення конкретних народів, в першу чергу сусідніх і слов'янських.

в/Сконструювати систему суспільної історії України.

г/Досліджувати основні витвори духовної культури: мову, науку, вірування, мистецтво, з окрема літературу.

д/Розробити і прикласти до вищевказаних вивчень засади соціологічно-дослідчої методології.

Яна-б не була велика важність суспільно-наукових студій взага-ді, але потреби українського відродження вимагають з окрема постанов-ни і вирішення особаго важких проблем, якими ми вважаємо: установлення системи української суспільної історії, розкриття механізму від-носин між селом і містом, визначення соціальної функції слова і мист. образу /доб-то визначення літератури й мистецтва/, розкриття економіч-ної природи в поневомекні України, визначення механізму права на укр. землях та вироблення засад есоіотехніки. Це все такі проблеми, без визначення яких неможлива свідома громадська праця на полі укр. від-родження. Виконання цих завдань і є основним завданням Інституту на близький час.

На прикінці остання увага:

Трагедія українського народу в тім, що історично він зіпхнутий на найнижчий рівень соціальної будови, що стоїть на укр. землях. Ме-ханізм суспільних відносин при тім такий, що, будучи підпорядкований вищим класам чужих націй, укр. народ найменше одержує матеріальних і культурних дїбр, що виробляються в суспільному процесі, а тому він н а й б і д н і ш и й матеріально і н а й б і д н і ш и й духово, щез-то не узвідомлює собі причин своєї бідности. Історичним завдан-ням укр. науки є визначити народові залежності і їх фатальний наслі-док для його. Це може зробити лише одна наука - соціологія, а тому організація цієї науки набирає характеру величезного, неодкладного, палкого, "проклятого" питання: нація не може зробити кроку вперед без його вирішення. А тому такі організації, як Соціологічний Інсти-тут і товариства для окремих суспільних наук, є для українців потріб-ні так, як голодному хліб.

Це вже хоч і в невеликому колі українських учених і громадських діячів цілком усвідомлене, а тому треба вважати всяку пропаганду про те, що соціологічний інститут для українців є "роскіш", лише за ствер-тий виступ проти наших визвольних змагань, коли не за продукт чисто-го нещастя і примітивізму. І в тім і другім випадку така пропаганда є шкідливою для українського відродження, не кажучи вже про те, що коли вона йде з уст представників чужих націй, то вона є ще й образ-ливою для гідности нашого народу і нашої національної чести. Коли хто силкується довести українцям, що вивчення суспільних проблем для їх є "роскіш", то в національно-свідомих і науково-розвинутих колах укр. інтелігенції такі розмови викликають тільки усмішки і почуття ніяковости за науковий примітивізм і політичну незграбність пропа-гандистів примітивізму. На хрестному шляху українського відроджен-ня траплялись вже різні пропаганди - нашої без-іменности, некультур-ности нашої мови, шкідливости для нас визволення і тп., але все це переможено в невпинному ході критично-наукової думки. Так само не змінить напрямку нашої праці жадна пропаганда словом і вчинком про-ти есоціологічної освіти: якраз есоціологічно-наукова свідомість, як вищий рівень свідомости взагалі, є забезпеченням проти всякої "анти-соціологічної" пропаганди.

З цим знярядям ми перекочемо.

ВИДАВНИЦТВО У.С.І.

Вийшли в світ наступні окремі видання Інституту:

1. І. Івасюк: КУБАНЬ. Статистико-економ. нарис. 118 ст. ц. 0.75 дол.
2. "СУСПІЛЬСТВО", збірник I-II, ст. 160, ц. 0.75 дол.
3. П. Сулятицький: Нариси з іст. революції на Кубані, т. I, ст. 196, ц. I д.
4. М. Ю. Шаповал: До питання про організацію українських соціологічних студій. Ст. 20, ц. 0.12 дол.
5. "СУСПІЛЬСТВО", збірник III-IV, ст. 184, ц. 0.75 дол.
6. Микола Шаповал: Проблема демократії проф. Т. Г. Мазарика, ст. 12, ц. 0.10.
7. Др. М. Мандрика: Національні меншості в міжнарод. праві, ст. 44, ц. 0.30.
8. Його-ж: Соціологія і проблеми суспільного виховання в Сполучених Державах Америки, ст. 10, ц. 0.06.
9. ХРОНІКА Інституту /I-2/, ц. 0.06 дол.
10. М. Ю. Шаповал: Місто і Село. Ст. 32, ц. 0.25 дол.
11. Проф. В. Коваль: Соціально-економічна природа сільсько-господар. кооперації, ст. 46, ц. 0.30 дол.
12. Др. М. Мандрика: Фактори суспільної еволюції і суспільні антагонізми /літограф/.
13. Др. Е. Халупний: Система соціології /в нарисі/. Ст. 56, ц. 0.35 дол.
14. М. Ю. Шаповал: Українська соціологія. Ст. 24, ц. 0.15 дол.
15. "СУСПІЛЬСТВО" збірник V-VI, ст. 160, ц. 0.75 дол.
16. Др. М. Шаповал: Соціологія і політика /літогр./.
17. Др. М. Шаповал: Земельна справа в Галичині /літогр./.
18. Др. М. Шаповал: Українська визвольна програма. Ст. 62, ц. 0.40 дол.
19. Проф. С. Шелухин: Звідки походять назви Русини, Русь, Галичани, Малереси, Українці /літогр./, ст. 76, ц. 0.40 дол.
20. Н. Я. Григорійв: Історія українського народу /літогр./.
21. Ген. В. Петрів: Військова справа /літогр./.

Готові до друку такі праці:

1. Проф. Л. Білецький: Основи літературно-наукової критики т. II.
2. Проф. Л. Білецький: Ф. Палацький, як головний теоретик чеської соціологічної критики.
3. Проф. Л. Білецький: Гайдамаки-поема Т. Шевченка /соціологічно-критичний екскурс/.
4. Н. Я. Григорійв: Історія теорій про державу.
5. С. М. Довгаль: Господарство міста.
6. А. П. Животко: Революційні рухи селянства.
7. Др. Л. Кобилянський: Сугестія і гіпноз у суспільному та індивідуальному житті.
8. Проф. С. Русова: Засади соціальної педагогіки.
9. Др. М. Шаповал: Вивчення суспільства /вступ до соціології/.
10. Др. М. Шаповал: Судність українського вчення.
11. Др. М. Шаповал: Драгоманов, як соціолог.
12. Др. М. Шаповал: Соціологічний метод вивчення літературних явищ.
13. Др. М. Шаповал: Українське суспільство.

Готові до друку /переклади/.

14. Ю. Делевський - Суспільні антагонізми.
15. Проф. Р. Челлен - Держава, як форма життя.
16. Проф. Крейчні - Позитивна етика.
17. Проф. Т. Масарик - Наша теперішня криза.
18. Його-ж - Чеське питання.

19. Проф. Т. Масарик - Іван Гус.
20. Р. Верме - Соціологія.
21. А. Даміаке - Земельна реформа.
22. Проф. Л. фон-Візе - Загальна соціологія.
23. Йско-ж - Історія соціології.
24. Проф. Вальтер - Соціологія в Америці.
25. Проф. Альвердес - Соціологія тварин.
26. Л. Чижіков - Світогляд П. Лаврова.
27. М. Туган-Варановський - Нариси з історії соціалізму.
28. П. Буржен-Соціалістичні системи.

Докладний перелік виготовлених праць подано на стор. 20

Інститут зібрав великі матеріали, що виготовлені членами та співробітниками Інституту, які приготовлені до друку. Лишень брак коштів стоїть у цім на перешкоді, одначе Дирекція сподівається що деякі праці менші розміром вдасться видати в обмеженому числі примірників хоч літографським способом.
